

HERRIALDE GUZTIETAN

Portugalen militarrek agintera

Marcelo Caetanoren gobernu botata eta, militarrek osatutako batzorde batek agintea hartu du Portugalen, 48 urte luzetan iraun duen diktadura buka eraziz.

Militarren buru Spínola Generala agertzen da, eta honek demokrazia eta hauteskunde* libreak agindu dizkio herriari. Bere asmo ona erakutsi nahiz edo, preso politikoak askatu ditu, eta PIDE, polizia politikoaren erakunde* beldurgarria, desegin du.

Herriak pozik txalotu ditu militarrek. Oposizioko indarrek ere, agintari berrietaz fidagaitz izan arren, begi onez ikusi dute aldaketa. «Ez dakigu —esan du haietako batek— agintari berrieekin zer ikusteko gauden; baina, txarrean ere, lehengo diktadura baino okerrago ez da izango».

Egia esan, Spínola Generalaren biografia ez da ezkerreko indarrak lasaitzeko modukoa. Lehenbizi Espainiako gerran nazionalekin, ondoren Stalingradon Hitleren zerbitzuan, geroztik harmadaren* buru Guinea-Bissau-ko gerrilleroen kontrako gerran, Spínolak demokrata izateko gutti du eta iraultzale izateko ezer ez.

Portugaleko gertakarien eragile nagusia kolonietako gerra izan da, ezpairik gabe. Baina Spínola eta haren lagunak kolpea ematera bultzatu dituenak, ez da haatik* zuzentasun egarria izan, ez eta kolonietako herrien kontra egindako krimen izugarrien damua eta lotsa ere. Hamahiru urtetan Angola, Mozambique eta Guinea-Bissau-ko gerrillero abertzaleen kontra ihardun ondoren, Spínolak eta beste zenbaitek, gerra horik* irabazterik ez dagoela ikusi dute, gerrilleroak gero eta indartsuago baitaude. Gainera, Portugaleko ekonomia hondamendira zihoan, gerrako gastuak burutu ezinik. Kolonietako herrien burrukak ekarri du, beraz, aldaketa. Orain Spínolak federazio gisako* zerbait eratu nahi luke koloniek, lurralde haietan dituzten interes ekonomiko ugariak salbatuz. Zenbaiten eritziz, soluzio hau eta gertatutako aldaketak berak ere, amerikanoek bultzatuak eta babestuak lirateke.

Baina gerrilleroen ordezkari batek esan duenez, gauzak urrunegi joanak dira jadanik,* independentzia ez den beste soluziorik onhar dezaten hainbeste burruka eta sofrimendu jasan* duten herriek.

Hauteskundeak Frantzian

Frantziako lehendakari berriaren aukeratzea dela eta, ez dugu hemen Chaban Delmas, Giscard d'Estaing edo Mitterrand-i buruz ihardungo, lehen ere horik* aski* ezagunak baitira telebista, irrati eta kazeten bidez. Horien ordezkari, nahiago dugu bigarren mailako zenbait kandidatu aipatzea, hauek ez baitzuten hautatuak izateko esperantzarik; eta horregatik lasaiago eta garbiago mintzatu ahal izan dira, beren eritziak beldur gabe azalduz.

Langileen errepresentatzaile bezala, Alain Krivine eta Arlette Laguiller-ek parte hartu dute. Trotskistak biak, aho batez salatu dute Mitterrand-en burgeskeria. Langile guztien arazo komunetaz gainera, Arlette-k bere gain hartu du emakumeen eskubideen defentsa, egungo* gizartean hauek sofritzen duten

zapalkuntza gogorki salatuz. Abortatzeko askatasunaren alde eta beste zenbait gai irristagarri,* ohi ez bezalako eritziak entzun dira Frantziako telebista eta irrati-tan Arlette-ren ahotik.

Beste kandidatu interesgarri bat René Dumont ekologoa dugu. Honek, egungo gizarte industrializatuak naturaren kontra egiten dituen krimenak salatu ditu: hibai, itsaso eta haizearen pozointzea, zentral nuklearren arriskuak, eta abar. Dumont-ek dioenez, azken urteetako abiadari jarraituz gero, urte gutti barru gizabizia ez da posible izango munduan. Jaiotzen kontrola ere eskatu du. Haren ustez, jendeak oraingo eran ugaritzen iraungo balu, 3000. urtean metroko 150 bizilagun izanen lirateke munduan. Eskerrak, gu ez garela han izango!

Kandidatu bezala onhartuak izan ez direnen artean ere, badago aipatzea merezi duenik. Horien artean guretzat lehena, Robert Lafont okzitaniarra. Honek Frantziako Estatuko nazionalitateen izenean presentatu nahi zuen bere kandidatura, «Frantziako barne kolonialismoak zapaltzen dituen herriei hitza emateko»; baina horretarako behar zituèn alkate eta agintarien ehun firma ez zituen batu ahal izan. Lafont-ek hiru liburu idatziak ditu, Frantziaren erdikoikeria salatuz. Orain, kandidatu izateko aitzakiarekin, lan ederra egin zezakeen, herri minoritarioen egoera eta eskubideak ezaguterazten; baina haren asmoak horretan geratu dira.

Azkenik, Djelali Kamal tunisiar gaztea dugu. Honek bere burua sinbolozko kandidatu bezala aurkeztu* zuen, hiru milioi langile atzerritarren izenean. Hauek lanik gogorrenak eta txarrenak egiten dituzte, beste inork egin nahi ez dituenak, alokairurik* eskasena jaso, eta inongo eskubide politikorik gabe. Kamal-ek, beste 36 lagunekin gose greba bat egin ondoren, hauteskunde hauetaz baliatu nahi izan du, lanerako ez beste ezertarako onhartuak ez diren bigarren mailako gizon eta emakume hauen hitza ere entzuna izan dadin.

Ethnia ttikietako hizkuntzen erakusketa Alemanian

Alemania Federatuan, Akisgran-en ondoan, Eschweiler hiriko eskola eder batean, oso erakusketa interesgarri bat gertatu da, iragan martxoaren 8tik 17ra. Eskolako gela bikain batetan hogeita hamar ohol* zeuden, bakoitza bi metro luze, kontaezinezko dokumentuz estaliak. Erakusgaia hauze zen: **Ethnia ttikietako hizkuntzak Europan.**

Ohol gehien aurrean mahain haundiak zeuden. Hauen gainean zernahi liburu, aldizkari eta boletin. Oholetan, berriz, artikulu interesgarrien aleman itzulpenak, erakusketa ulertzen eta ikusten laguntzeko mapa zabalak, ethnia guztietako kantuak entzuteko zenbatnahi disko.

Irekitzeko egunean, han ziren alkate jauna eta beronen ordezkaria, hiriko eskola nagusiaren zuzendaria (berak antolatu zuen erakusketaren programa), kazetariak eta ohi ez bezalao jendetza.

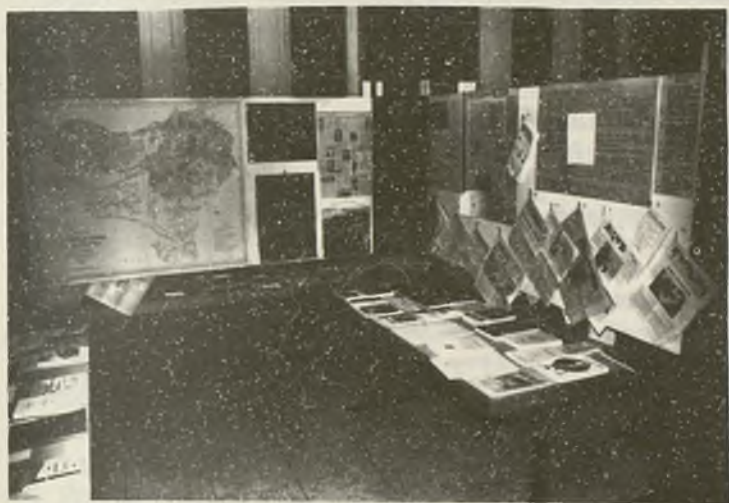
Uwe Joachim Moritz jaunak egin zuen erakusketaren presentazioa, ethnia ttikietako gaur eguneko egoera jakin eraziz: kimroek eta galestarrek Britainia Nagusian ukan* dituzten gorabeherak, Belgikako aleman hiztunek parlamentuko hauteskundeetan ukan dituzten goitibeheitiak.*

Bilboko apezpikuaren pausoak, euskaldunek beren kultura salbatzeko egiten dituzten eginahalak.

Hizlariak esan zuenez, Estatu askotako diplomatikoez —batez ere Suedia, Norwegia, Dinamarka, Suiza, Finlandia eta Irlandakoek— laguntza handia eman zuten erakusketa honetarako. Baina Frantzia, Espainia eta Betainia Nagusiko enbasadoreek eginahalak egin zituzten, beren Estatuetan minorien problemarik ez zegoela jakin erazi nahiz. Beste batzuk, ordea —Sobiet Batasuneko enbasadorea, adibidez—, ezer esateko oso uzkur* agertu omen ziren.

Ethnia ttikien hizkuntzak —hala esan zuen hizlariak— ardura handiz babestu eta defendatu behar lirateke, giza kulturaren zati baliotsu bat gordetzen baitute, eta nazioarteko aberastasun izpirituala gahitzen eta osatzen.

Azkenean, Moritz jaunak zera galdetu zuen, ea zer posibilitate zegokeen Europan, berrogei eta hamar esku bide bardineko hizkuntzatakoez elkar konpreni zezaten. Erantzuna Moritz jaunak berak eman zuen, Strasburgoko lege gizon eta ethnilari Guy Héraud-en eta Padernborn-eko kibernetikalari Helmar Frank-en eritzia azalduz. Hauen ustez, europarrei ezin dakizkieke Europako hizkuntza guztiak irakats; eta, beraz, soluziorik hoberena, denok

—bigarren hizkuntza bezala— Nazioarteko Hizkuntza bat bederen* ikastea litzateke.

Hara bildutako kazetari guztien eritziz, hamar egunetako erakusketa hau oso balio handikoa izan da, eta arrakasta* izugarria lortu du ikusleen aldetik.

Frantziako Ezkerra Soljenitsynen aurrean

Ezkerrari loa kendu diola Soljenitsynek? Gau batzuetakoa bai bederen.* Batik* bat sobietar idazlea deitua izan zenean: zer egingen zioten, non sartuko? Gulag uhartedia* zetorkion edonori gogora.

Erabakia jakin zuenean, arindu egin zitzaion bihotza Ezkerrari. Gaitz* erdi zen gertatutakoa. Berehalaxe hartu behar ko zèn* jokabideaz eta egin behar ko zirèn deklarazioetaz pentsatzen hasi zen Ezkerra. Eta oraindik ere arazoa ez da isildu.

Hitzak neurtuz mintzo da politikoki antolaturiko Ezkerra. Alderdi Komunista salbu. Honek, ezker eta eskuin, antikomunismoa eta antisobietismoa salatzen du gogorki. Zaratarik handiena Paul Laurent-en salakuntzak ekarri du. *L'Humanité* komunista egunkaririk, *Nouvel Observateur* ezker astekariaren «antisobietismoa eta antikomunismoa» salatu ditu.

Izan ere, *Nouvel Observateur* delakoa, kondiziorik eta atze-eritirik* gabe, Soljenitsynen alde agertu da. Soljenitsyn idazlearen alde eta Errusiak harturiko zigorbidearen aurka. Eta hori denori sozialismoaren izenean.

Eta François Mitterrand, Alderdi Sozialistaren Idazkari* Nagusia, bere aldetik, *Nouvel Observateur* aldizkariaren alde atera da plazara, interview batekin. Mitterrandek komunisten eraso* horik* kondenatu egin ditu. Hala ere, Alderdi Komunista ez da Alderdi Sozialistarekin eztabaidan sartu, Programa Bateratua hor dagoelarik, inori ez baitzaio holako polemikarik komeni. (Mihin gaiztoek diotenez, gaur egun alderdi bion arteko polemika, *Nouvel Observateur* tartean dagoelarik gertatzen da; eta, horregatixek, *L'Humanité*-k *Nouvel Observateur*-en kontra esandako guztia, Alderdi Sozialistaren kontra esandakotzat ulertu behar omen da. Irakurtzen jakin behar omen da).

Eztabaidaz kanpo, Soljenitsynen desherriratzeaz jokabide oso desberdinak hartu ditu Ezkerrak Frantzian.

Alderdi Komunistak, lehen eta orain, Soljenitsyni («sozialismoaren etsai bekaizti* horri») ez dio bere jokabidea barkatzen. Eta «Sobiet Batasunaren kontrako irain* kanpaina» salatzen du etengabe.

Alderdi Sozialista erdibiturik egon da, zer egin ezin erabakirik. Batzuek, idazlearen kontra harturiko jokabidea gogorki kondenatu behar zela uste zuten. Beste batzuek, ordea, oraingoz ez zela komeni pentsatuz, nahiago zuten kondenapen hori gerorako uztea. Taktika arazoa.

Joera biak, azkenik, erdiko puntura iritxi* dira; eta, horrela, «Alderdi Sozialistak deitoratu* egin du gertatua». Berdintsu Ezkerreko Radikalek ere. Hauek ere Soljenitsynen egotea* kondenatu egin dute, hurrengo lerroan libertate horik Chilen eta Grezian ere zanpatuak direla gogoraturik. Ez Sozialistek eta ez Radikalek ez dute komunisten sentikortasuna berpiztu nahi izan. (Esplikatzeko, hiru alderdien artean Gobernumendurako Programa egina dutela gogoan edukitzea aski* da).

Politikoki antolatu gabeko Ezkerraren eritzia —eta, beraz, egokieraren trabetatik libre, eta taktikaren izenean eritziak gordetzen eta erdizka esaten ibili beharrik ez duen Ezkerraren eritzia—, oker ez banago, nire ustetan *Nouvel Observateur* astekariak agertu du. Jean Daniel zuzendariari hartzen dizkiot lerro batzuk:

«... Sinpleki eta fedez esan behar da: Soljenitsyn biktima egin duen neurria onhartzen dutenak, edo hartara aise* jartzen direnak, aurkariak* aurrerantzean* ez fusilatzea irixtea erabat* pozgarrizat jotzen dutenak, Chileko torturatuen, Grezia eta beste nonbaiteko zanpatuen, Europako langile zapalduen salbamena Soljenitsyn bat desterra dezakeen gizarte modutik pasatzen dela uste dutenak, gizon horik denok ez dira gutarrak. Herri desirkunde eta xedeak* hezurmamitzeko, ez dute horiek tasunik*...»

Idazieak:

Nikolas APAOLAZA
Luis M. ARISTEGI
Joan M. TORREALDAI

dakizkieke, daitekioez
daude, dagoz
dezake, daike
dezaten, daien
dizkio, deutsoz
dizkiot, deutsadaz
gaude, gagoz

zaio, jako
zeuden, egozan
zezakeen, eikean
zezaten, eien
zioten, eutsoen
zitzaion, jakon